

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר

ע"כ יאמרו המושלים – תרצ"א

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

[נסדר מחדש עם מראה מקומות וציורים

בקשר עם יום ההילולא האחד-עשר ג' תמוז תשס"ה]

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וחמש לבריאה

ופתילה, וכל מה שהם טובים וזכים יותר הנה האור הוא בטוב יותר, הנה כמו"כ הוא באור התורה שתלוי בהשמן שהם מצות ומעש"ט⁸³, והיינו דלימוד התורה צ"ל בביטול והנחת עצמותו שידע שזהו חכמתו ורצונו ית' ולא זו בלבד שלומד בהתמדה ושקידה אלא שיניח א"ע בהנחה אמיתית, שיחפוץ בתורת ד' וחכמתו ית' וישעבד שכלו לגמרי מכל וכל ואז יאיר לו אור התורה היינו האלקות שבתורה וכמאמר רבינו נ"ע⁸⁴ בפירוש הכתוב כתית למאור⁸⁵, דע"י הכתית שהוא ביטול והנחת עצמותו הנה מגיע לבחי' מאור, ובכדי שיהי' כתית זה הוא ע"י לימוד פנימיות התורה וזהו כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, דבחטאת יש ג' ענינים חסרון האור הבא בסיבת צמצום הראשון ונותן מקום לחסרון האור ח"ו ע"י חטא ועון, אבל בכללות ענין הצמצום הרי יש בו מעלה שיהי' העבודה בכח עצמו, וע"י לימוד התורה שהיא אור הנה עי"ז ממשיכים את האור החסר בתוספת מרובה, שבזה נשלם הכוונה העליונה בהצמצום שיהי' גילוי העצמות וע"י עבודת הנבראים בכח עצמן דוקא, ושרש המשכה הוא מבחי' משל⁸⁶ הקדמוני⁸⁷, וזהו על כן יאמרו המשלים על כן יימרון מתליא, ונקרא בכתוב המשלים מלשון שלימות דע"י תורה אור ועבודה שבלב בהעלאת ניצוצי תהו בדרך בירור הנה בזה משלימים הכוונה העליונה.

ב"ה.

פתח דבר

בקשר עם יום הגדול והקדוש ג' תמוז, יום ההילולא האחד-עשר של כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע – הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה על כאן יאמרו המושלים תרצ"א (הנדפס בספר המאמרים קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך) עם מ"מ וציונים הבאים בשולי הגליון שנערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

יום הבהיר כ"ח סיון, ה'תשס"ה
ברוקלין, ניו.

MA'AMAR
AL KEIN YOMRU 5691
Copyright © 2005

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved.

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

(83) ראה תניא פל"ה. ספנ"ג. תו"א מקץ לג, סע"ב ואילך. ספר המאמרים תרצ"ב ע' רפג ואילך.

(84) ראה ספר המאמרים תרפ"ז ע' קכד.

(85) תצוה כז, כ.

(86) שמואל"א כד, יד. רש"י: משפטים כא, יג; מכות י, ב.

(87) ראה תו"א מגילת אסתר צח, ב ואילך. לקו"ת חוקת ביאור ע"פ על כן יאמרו המושלים (סו, א).

אוה"ת שם ע' תתפב.

והנה כשם דבאור ושם יש בהם מעלה וחסרון כמו"כ בכללות ענין הצמצום יש בו מעלה וחסרון, דהחסרון הוא צמצום ומיעוט האור, ובמילא הנה בצמצום ומיעוט זה ניתן מקום שיכול להיות ח"ו כללית ענין חטא ועון כנ"ל, ומעלתו הוא דע"י הצמצום הנה ניתן מקום להעבודה בכח עצמו ושע"י נעשית הנשמה בבחי' מהלך בעילוי אחר עילוי, דהנה כתי' (ש"ב י"ב ד') ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורח הבא לו ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו ואמרז"ל (סוכה ד' נ"ב ע"ב) אמר רבא בתחלה קראו ליצה"ר הלך, עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו, רש"י, ולבסוף קראו אורח, אכסנאי, רש"י, ולבסוף קראו איש, בעל הבית, רש"י, דהיצה"ר אינו בא אל האדם פתאום להחטיאו כ"א לאט מדיחו ר"ל מדרך הישר וכמארז"ל⁷⁶ כך היא אומנתו של היצה"ר כו' וכת"י⁷⁷ התייצב על דרך לא טוב דההתחלה הוא ממה שנותנים מקום על לא טוב, דלא טוב אינו רע, אבל הוא לא טוב, וכאשר יתייצב ח"ו על דרך לא טוב אז רע לא ימאס היינו שבמילא אינו מואס ברע והולך ר"ל מדחי אל דחי, דהילוך זה של היצה"ר הוא בסיבת הצמצום והחסרון האור, וכת"י (ישעי' נ"ה א') הוי כל צמא לכו למים שהוא ההילוך בתורה כמ"ש (שמות ט"ז ד') למען אנסנו הילך בתורת גו' וכת"י (ויקרא כ"ו ג') אם בחקתי תלכו וגו' דהילוך זה הוא העבודה בכח עצמו הבא בסיבת צמצום הראשון שבזה ניתן מקום שיכול להיות העבודה בכח עצמו, וע"י הילוך זה דתומ"צ מגרשים את ההלך הנ"ל דזהו הטעם מה שלימוד התו' צ"ל בתמידות דוקא וכמ"ש⁷⁸ והגית בו יומם ולילה, והגם דבלימוד פ"א שחרית ופ"א ערבית הרי יוצא ידי חובתו⁷⁹, אמנם זה הוא רק מה שיוצא ידי חובתו בלבד, אבל בעיקר הדבר הרי צ"ל לימוד התורה בתמידות דוקא, ובלימוד כזה נחלש הנה"ב ופועל דמידותיו הטבעיים יהפכו לטוב, דהנה כתי'⁸⁰ ולאום מלאום יאמץ דכשזה קם זה נופל⁸¹, דע"י קימת הנה"א והתחזקותו בלימוד התורה הנה עי"ז נעשה חלישות כללי בהנה"ב, וזהו זה נופל כמו בדרך ממילא והיינו דאין זה בדרך התעסקות מהנה"א כ"א בדרך ממילא והמשל בזה כאשר מכניסין אור אז החשך נדחה דאין הפירוש שהאור צריך להתעסק ולגרש את החשך כ"א הוא בדרך ממילא, וכן הוא בהנה"א והנה"ב, דהנה"א אינו צריך שום התעסקות לגרש החשך דנה"ב, ורק בגילוי הנה"א שהוא אור וטוב במילא נדחה החשך והרע דהנה"ב, והכח שיש בנה"א להתגבר על הנה"ב הוא ע"י לימוד התורה, דתורה היא אור⁸² וכשם באור שלמטה שנאחו בשמן ופתילה דבלעדן אי אפשר להתקיים ולהאיר, וטיב האור תלוי בהשמן

בס"ד. ש"פ חו"ב תרצ"א ווארשא

על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון, ותרגם על כן יימרון מתליא, וכן פירש רש"י שנא' וישא משלו, וצ"ל מהו המעלה במשל דאמר ע"ז ע"כ יאמרו המושלים, והנה בגמרא (ב"ב דע"ח ע"ב) דרשו רז"ל המושלים אלו המושלים ביצרים, דתיבת מושל הוא כאלו כתוב באות וא', אלא שהוא"ו אינו כתוב והוא אות היוצא מהנקוד, וידוע דישנם אותיות הכתובי' ואותיות היוצאי' מהנקודות, דאותיות הנקוד משלימים את המספר דאותיות שבתו' למספר ששים רבוא, דהנה ישראל ותורה כולא חד⁴, ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה⁵, ומספר אותיות הכתובים הם בערך ש"ה אלפים⁶ ושלימות המספר למספר ששים רבוא הם האותיות היוצאים מהנקודות⁷, ולכן הנה הלימוד באותיות צריכה להיות בניקוד דוקא כי לימוד זה מאיר ומגלה את הנשמה כמ"ש במ"א⁸, ואת וא"ו דתיבת מושלים הוא מאותיות הניקוד, ובזה הוא שאמרז"ל שמושלים ביצרים, וצ"ל מהו"ע שמושלים ביצרים, והנה קריאת תיבת משלים כתיבתו הוא על כן יאמרו המושלים בפתח שהוא מענין השלמה, דמשמע מזה דע"י משל ומושל ביצרו עי"ז מגיעים לשלימות וצ"ל מהו"ע שלימות זו, ולהבין זה צ"ל מה שאמרז"ל (מנחות ק"י ע"א)

- 1) מאמר זה נדפס בקונטרס טו (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך). בהוצאה זו הוגה המאמר בהשוואה לכתי"ק וניתוספו מ"מ והערות ע"י המו"ל.
- 2) פרק א"ג של המאמר – מיוסד על ד"ה שער עזים תרס"ד (ספר המאמרים תרס"ד ע' קפו ואילך), שמיוסד על ד"ה שער עזים באוה"ת פינחס ע' א'קסח ואילך. וראה ד"ה הנ"ל תרל"ט (ספר המאמרים תרל"ט ח"ב ע' תמו ואילך. הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – שם ע' תרד ואילך).
- 3) פרק ד"ט – מיוסד על ד"ה אנכי עטר"ת פ"ד (ספר המאמרים עטר"ת ע' שסה"שסו)*.
- 4) חקת כא, כז.
- 5) בלק כג, ז; יח. כד, ג; טו; כ; כא.
- 6) ראה זח"ג עג, א.
- 7) זהר חדש רות פח, ד. מגלה עמוקות אופן קפו. וראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 69. תרח"ץ ע' רטו. וש"נ.
- 8) ראה מאמר הנפש לרמ"ע מפאנו חלק ג פרק ה': "אין בתורה אותיות במספר זולתי שלשים רבוא וחצי.. שלש מאות וחמשת אלפים". וראה המשך וככה תרל"ז פפ"ט. ספר המאמרים תרח"ץ ע' רטו. וראה בארוכה בארוכה – ניצוצי זהר לזהר חדש עד, ד (במילואים שבסוף הספר – כפו, ב). וש"נ.
- 9) ראה לקו"ת בהר מא, ב. מג, ד. המשך וככה וספר המאמרים שם. לקו"ש ח"כ ע' 419 הערה 12.
- 10) ראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 116. שיחות שנה זו – ספר השיחות תרצ"א ע' 159. ע' 178 ואילך. ע' 206. וש"נ.

(* עוד מאמרים המיוסדים על ד"ה אנכי הנ"ל: ד"ה שיר המעלות ממעמקים תרפ"ב (קונטרס מאמרים תרפ"ב (קה"ת, תשנ"ב) ע' 32 ואילך). ד"ה שימני כחותם תר"ץ (ספר המאמרים קונטרסים ח"א צט, ב ואילך). ד"ה וירא ישראל תרצ"ב (ספר המאמרים תרצ"ב ע' שמה).

76) שבת קה, ב. וראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 124.

77) תהלים לו, ה (ושם: יתייצב).

78) יהושע א, כו.

79) מנחות צט, ב. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד.

80) תולדות כה, כג.

81) פרש"י עה"פ.

82) תענית ז, ב. ועוד.

ממדריגתו של העומק ופנימיותו, ולהיות שאינו מענינו ה"ה מופלא מזה, ועם היות שהבכנ הוא עלול מעילת המושכל מ"מ ה"ה ב' מהותים נבדלים בעצם מהותם, משא"כ בהחכם הנה כשם שהוא בקירוב אל העומק והפנימיות בשעה שעוסק בה, הנה כמו"כ הוא בקירוב אל הבכנ בשעה שעוסק בחיובי הסברות המחייבים את הבכנ, ולזאת הנה בה בשעה שביכולתו לאמר הבכנ ה"ה במדרג' איזה שייכות לזה, ומהאי טעמא ביכולתו לאמר הבכנ גם בעת התעסקותו בעומק פנימיות המושכל, והוא מפני הסיודר שבמעלת החכם וכמו שאנו רואים במוחש דמי שהוא בעל מוחין רחבים הנה כל דבר וענין שכלי מסודר אצלו בכל פרטיו ואינו מתבלבל כלל, משא"כ מי שהוא בעל מוח קטן הנה גם ענין א' עם ריבוי פרטים מבלבל אותו, והחכם הגדול להיותו מופלא בחכמה ה"ה מסודר בכל עניניו, וע"כ הנה כל זה הוא הילוך בדרך הדרגה הגם שאינו בדרך ערך, אבל כאשר החכם יהי' עסוק באיזה חכמה עמוקה ביותר, ומגודל טרדתו והטרחת שכלו יתהווה דבר שאינו ממהותו של המושכל כלל וכמו שיצמיח⁷² איזה פרי, דזהו התהוות שבדרך ממילא, וכמו"כ הו"ע מח' אחת שהוא אלקים הכללי מקור דיבור עליון לגבי שם הוי' שהוא בדרך ממילא, ועם זה הנה אמיתת ההתהוות הוא מש' הוי' דוקא, רק שההתהוות בפועל הוא ע"י שם אלקים⁷³, והיינו דעיקר החי' הוא מש' הוי' רק שעובר ע"י שם אלקים בדוגמת דבר השמש ונרתקה, דהאור הוא מהשמש עצמו, ובא ע"י הנרתק המכסה על עצם השמש, וזהו יועש אלקים את שני המארת הגדולים בקדמיתא בחבורא חדא, דשויס נבראו, דגם בשם אלקים הכללי הוא בבחי' נבראו כנ"ל, ואח"כ המאור הגדול והמאור הקטן שהוא מיעוט הירח ונעשה חסרון האור נתינת מקום על שיכול להיות חסרון אור ע"י חטא ועון. אבל עם זה הרי באמת הנה מיעוט הירח שהו"ע צמצום הראשון הנה לבד זאת שבו וע"י נעשה מקום להתהוות העולמות, הנה עוד זאת שהיא נתינת מקום להעבודה בכח עצמו, דלולי זאת אינו שייך ענין העבודה בכח עצמו, דזהו ההפרש⁷⁴ בין הנשמות ומלאכים כמו שהם למעלה, לנשמה היורדת למטה להתלבש בגוף, דנשמות ומלאכים למעלה נקראים עומדים, והגם⁷⁵ שהם ג"כ תמיד ברו"ש ומ"מ נק' זה עמידה, ונשמה היורדת למטה ועוסקת בתו' ועבודה בכח עצמה הנה ע"י נעשית בבחי' מהלך, כמו"כ הנה בכללות אשר לולי הצמצום לא הי' העבודה בכח עצמו וע"י הצמצום הראשון שהוא חסרון האור, הנה בזה ניתן מקום שיוכל להיות עבודה בכח עצמו ובבחירתו, דבזה נעשית הנשמה בבחי' מהלך, ובעבודתה לבקיום התומ"צ ממשיכים האור החסר בתוספת מרובה.

כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכו' וצ"ל מהו אומרו כאלו הקריב חטאת דמשמע מזה דתורת חטאת והקרבנות חטאת הם ב' ענינים מחולקים דאלו הי' ענין אחד ממש הוה לי' למימר כל העוסק בתורת חטאת כמקריבו, ומהו העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת. אך הענין הוא דבתיבת חטאת יש ג' פירושים שהם ג' ענינים. הא', חטאת ענינו נקיון וטהרה⁹ וכמ"ש (שמות כ"ט ל"ו) וחטאת על המזבח בכפרך עליו וגו' ותרגם ותדכי על מדבחה, או דכתי' (ויקרא י"ד ג"ב) וחטאת את הבית ותרגם וידכא ית ביתא, דפירושם הוא נקיון וטהרה. הב', חטאת ל' חסרון¹⁰ וכמ"ש (בראשית ל"א ל"ט) אנכי אחטנה מידי תבקשנה וגו' ופרש"י ל' (שופטים כ"ו) קולע באבן אל השערה ולא יחטיא לא ישגה, רש"י שם, ופירש אנכי אחטנה, אנכי אחטנה אם חסרה חסרה לי, וכמ"ש (מ"א א'¹²) אני ובני שלמה חטאים, חסרים ומנועין מן הגדולה, רש"י, והג' חטאת ענינו עון¹¹ כמ"ש (בראשית ד' ז') לפתח חטאת רבץ וגו'¹³. והנה ידוע דכל דבר ודבר שיש למטה הן בדצ"ח הגשמים והן בענינים הרוחני יש להם שרש ומקור למעלה, והיינו דבכדי שיהי' גילוי הדבר ההוא למטה בהכרח שיהי' לו איזה מקור ע"ז למעלה¹⁴ רק שבזה יש הפרש כללי בין השרשים ויסודות הגשמים להשרשים הרוחנים שהם היסודות האמיתיים¹⁵. דבשרש' הגשמים כמו בצמיחה ונטיעה השרש הוא למטה בארץ והצמיחה היא למעלה ע"ג הארץ וכמו בבנין הבית שהיסודות טמונים בעמק האדמה והבנין ממעל, וכל מה שהיסודות עמוקים יותר אפשר להיות גובה הבנין ביותר, וברוחניות השרש הוא למעלה וההתגלות הוא למטה, דהאמת הנה כן הוא גם בשרשים הגשמים דהיסוד האמיתי הוא שרשו הרוחני וכמאמר¹⁶ אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, דהגדלת העשב וכן הפירות וכל מיני צמיחה למנהו הוא משרשו הרוחני אלא שבא בפועל ע"י השרש שלמטה, כי כל דבר שלמטה יש לו שרש ומקור למעלה, וא"כ הרי בחטא ועון למטה הרי בהכרח שיש סיבה ונתינת מקום על זה למעלה במדריגות הרוחנים.

(9) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך חטאת – הובא באוה"ת פינחס שם (ע' אקסח). וש"נ.

(10) ש"ך עה"ת פינחס כח, טו – הובא באוה"ת פינחס שם (ע' אקע). וש"נ.

(11) פסוק טו.

(12) פסוק כא.

(13) ראה גם אוה"ת חוקת ע' תשכב.

(14) ראה ספר המאמרים תרכ"ט ע' קנו ואילך. תרצ"ז ע' 216. ד"ה צהר תעשה לתיבה שנה זו. וש"נ.

(15) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך יסוד. אוה"ת שמות ח"ז ע' בתקלב. ספר המאמרים תרל"א ח"א ע' שטז. תרל"ג ח"ב ע' ססד. תרל"ח ע' רלג. תרצ"ב ע' רסז. ע' שמח. שיחת שמע"צ ושמחת תרצ"ד סי"ב (לקוטי דיבורים ח"א סז, סע"א ואילך). לקו"ש ח"ד ע' 1371. ד"ה באתי לגני תשי"ט פ"ב ואילך (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' סו ואילך. בהוצאה החדשה – ח"ב ס"ע רצו ואילך).

(16) ראה ב"ר פ"י, ו. וזה ח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י. תניא אגה"ת פ"ו (צו), א. אגה"ק סוס"כ (קלב, א). מאמרי אדמו"ר הזקן על מארז"ל ע' קלה ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' תתעו ואילך. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 153.

(72) כ"ה בהעקקה ובספר המאמרים קונטרסים שבהערה 1. בכתי"ק: שיצמח.

(73) ראה גם ספר המאמרים תרנ"ט ע' סט.

(74) ראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. מקומות שצויינו בהערה הבאה. בכ"מ.

(75) ראה תורת חיים בשלח רל, ב ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קסד, ב ואילך). ספר המאמרים עטר"ת ע' שע ואילך. תרפ"ד ע' ד ואילך. תרפ"ט ע' 36 ואילך. תרצ"ב ע' קמט ואילך. ע' תיב ואילך. תרצ"ז ע' 190 ואילך.

והנה¹⁷ חטא הראשון שהי' בעולם הוא חטא עה"ד דלכאורה יפלא הדבר במאד, איך חטא אדה"ר דהרי בהכרח שהי' איזה סיבה בדבר שהי' יכול להיות כללות הענין דחטא ועון, דהנה אדה"ר הי' יציר כפיו של הקב"ה¹⁸ וגופו ממש הי' מהטוב דנוגה¹⁹ וכמאמר²⁰ תפוח עקבו של אדה"ר הי' מכהה גלגל חמה, וכמארוז"ל²¹ שופרי' וכו' שופרי' דשכינה, ובמעלת הרוחנים היתה מעלתו נפלאה ביותר דלכן נקרא בשם אדם מל²² אדמה לעליון²³ עד אשר גם בחכמתו בעניני עולם בקריאת שמות היתה חכמתו מרובה מחכמת השכלים הנבדלים²⁴ וכמארוז"ל ע"פ²⁵ נעשה אדם, כתוב והרוצה לטעות²⁶, אדם זה מה טיבו, חכמתו מרובה משלכם²⁷, וא"כ הי' במעלה נפלאה כזו בשלימות מעלת הנפש ושלימות מעלת הגוף הנה יפלא הדבר באיזה אופן ירד כל כך שחטא ועבר על ציווי ד', ובהכרח שיהי' איזה סיבה בדבר שיוכל להיות ענין החטא, והסיבה לחטא עה"ד הוא מיעוט הירח שהוא חסרון האור, וחסרון זה הוא מקור לחטא ועון למטה, דאם הי' מאיר גילוי אור, לא הי' באפשר להיות החטא ועון למטה, אבל מצד חסרון האור למעלה שהו"ע צמצום הראשון וכדאי' בע"ח²⁸ דסילק אורו הגדול על הצד²⁹, הנה זה עצמו הוא סיבה ונתינת מקום שיוכל להיות כללית ענין החטא ועון למטה, והיינו שיוכל להיות חסרון האור בסיבת חטא ועון, והגם דצמצום הראשון הנה כוונתו בשביל הגילוי³⁰ וכמ"ש במ"א בארוכה דזה שהצמצום הראשון חלוק משאר הצמצומי' שבסדר השתל' שהם רק בבחי' מיעוט, וצמצום הראשון הוא בבחי' סילוק³¹ הנה מזה עצמו מובן דכוונת הגילוי שבצמצום

והנה החכם הגדול בהיותו עסוק ומוטרד בעומק ופנימיות חכמתו (עומק המשיג) לעיין ולייגע עצמו בחכמה עמוקה בעומקה ופנימיותה (עומק המושכל) הנה אם ישאלו אצלו את הבכך הבא מהשכל ההוא, היינו הכשר ופסול או חייב וזכאי או בהנוגע בעבודה בפועל, וכמ"ש במ"א בארוכה⁷⁰ אשר מכל התבוננות גם בהשכלה היותר נפלאה הנה צריך להיות בעבודה בפועל במדות טובות וחיות פנימי בקיום המצות שהוא הבכך מהמושכל, הרי השכל בעומקו ופנימיותו היינו באותה הבחינה והמדריגה שהחכם עסוק בה היא עדיין למעלה מעלה מהבכך היינו מהמדה דכשר פסול או חייב זכאי וכן אופן ועניני העבודה המחוייבי' בהשכלת והשגת המושכל ההוא, וכידוע⁷¹ דבחיצוניות השכל ניכרת המדה משא"כ בהפנימיות של המושכל בלתי ניכרת כלל, וגם החכם הנה מצד עצמו להיותו מוטרד ועסוק בעומק ופנימיות הענין שבהמושכל ההוא ה"ה למעלה עדיין מידיעת הבכך, דהבכך בא בחיוב כפי חיובי סברת המושכל ההוא, וא"כ בהיותו עוד עסוק בידיעת המושכל ה"ה למעלה עדיין מידיעת חיובי הסברות שמחייבים הבכך, ומ"מ כאשר החכם אומר את הבכך מחיוב ההשכלה ההיא הגם שזהו בדרך הבדלת הערך, מ"מ הנה לגבי החכם הגדול ה"ו הילוך בדרך הדרגה, שהרי השכל יש בו המדה שהוא הבכך, וכנ"ל שהוא ציור שלם, והראי' דכאשר מתעלם פנימיות השכל מתגלה המדה, ורק עתה מפני הבהקת אור השכל אינו ניכר המדה כלל, אבל הלא ישנה במציאות ממש, וכן החכם הנה מצד עצם מעלת כח חכמתו ה"ה יודע את ההשכלה בכל ענין הקיפו, ער נעמט אים ארום אין גאנצין, דזהו מעלת מדריגת חכם אשר כל ענין הוא לוקח אותו בכל הקיפו, והגם שהוא עדיין עסק ומעיין בו, אמנם להיותו חכם בעצם והתעסקותו בחכ' הוא בהטרחת כלי שכלו ביותר ביגיעה עצומה ורגילותו ביגיעה מביאו לידי התאחדות שהוא מתאחד עם ההשכלה, הנה בתחלת קירובו אל איזה השכלה שתהי', הרי יודע את כל הענין וביכולתו לאמר את הבכך מהמושכל ההוא ועם היות שהוא מובדל מהבכך, והיינו דלהיותו מתעסק ומוטרד בפנימיותו ועומקו של המושכל, והפנימיות והעומק של המושכל הוא נפלא ונעלה מהבכך כדוגמת הפלאת המוח מהלב וכנ"ל שהם כציור אדם, והגם שהבכך בא מעומק ופנימיות המושכל וכמו פסק ההלכה בקיצור שבא מעומק הפלפול, ומ"מ ה"ה נפלא מן הבכך, וא"כ כשהחכם עוסק עדיין בעומק ופנימיות המושכל, ועם היות דאופן קירובו של החכם אל כל מושכל הוא בהתאחדות כנ"ל ובהפנימיות יש בו הבכך אבל לכא' הוא מובדל עדיין מהבכך, מ"מ הנה מפני תפיסתו בכל היקף המושכל ההוא, הוא בדביקות לכן הוא בקירוב ושייכות אל הבכך.

והנה כזה יש יתרון מעלה במעלת ענין מדריגת חכם על מעלת ענין החכמה, דהחכמה עצמה הרי עומק פנימיות המושכל הוא מופלא בערך מהבכך שאינו

17 ראה ד"ה באתי לגני תשל"א (ספר המאמרים מלוקט ח"ה ע' קנה ואילך. בהוצאה החדשה – ח"ב ע' שנו ואילך).

18 ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"נ ספ"א. מדרש אגדת בראשית פ"א. פ"ט.

19 ראה תורת חיים בראשית לב, סע"א ואילך. וראה גם ד"ה ביום השמע"צ שנה זו (תרצ"א).

20 ויקר"פ כ"ב, ב. תנחומא אחרי ב. מדרש משלי פל"א. זהר ח"א קמב, ב. רסו, סע"ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז בהקדמה (י, ב).

21 בבא בתרא נח, א כגירסת העין יעקב.

22 ישע"י יד, יד.

23 ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב. שעג, א. שפו, ב. עבודת הקודש ח"א פ"ו ואילך. לקו"ת במדבר יג, ב. מטות פא, ג.

24 המלאכים נקראים "שכלים נבדלים" – ראה מורה נבוכים ח"א רפמ"ט. ח"ב פ"ב. פ"ו. ספר העיקרים מאמר ב פל"א (הובא בספר החקירה להצ"צ יג, א). פרדס שער ו (שער סדר עמידתו) פ"ו. עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ז ע) פ"ו. לקו"ת שלח מה, א. מו, רע"א. ספר המאמרים עזר"ת ע' צח. ועוד.

25 בראשית א, כו.

26 ב"ר פ"ח, ת.

27 ב"ר פ"ז, ד.

28 שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב.

29 ראה תניא פמ"ט (סט, א): "הניח וסילק לצד אחד דרך משל את אורו הגדול". ובהערות ותיקונים לתניא שם: "לצד אחד" – "לצדדיו (כי הסילוק הי' לכל הצדדיו בשווה)".

30 ראה המשך תרס"ו ע' ד. המשך תער"ב ח"ב ע' א'ג ואילך. ספר המאמרים עטר"ת ע' שסג. ובכ"מ.

31 ראה עץ חיים שבהערה 28. שם סוף ענף ד. אוצרות חיים ומבוא שפרים בתחלתו. לקו"ת הוספת

70 ראה גם ד"ה ומשה הי' רועה תרצ"ד. ספר המאמרים תרח"ן ס"ע קסד ואילך. היש"ת ע' יא. תש"א

ע' 57.

71 ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קג, א ואילך.

דהקטנים הגם שהם ג"כ שכל אבל הוא שכל קטן, והגדולים הם שכלים רחבים ועמוקים בעצם מהותן, הנה כמו"כ כל מושכל פרטי הרי יש בו התחלקות מה שהוא עיוני יותר ובלתי עיוני כ"כ והוא החיצוניות ופנימיות שבכל מושכל, דפנימיות המושכל הוא תכלית העומק של המושכל ההוא בכל ג' חלקיו חב"ד.

והענין הוא דהנה כל דבר השכלה ומושכל הוא קומה שלמה בצירור שלם, ובדוגמת האדם שהוא כלול מגוף ונפש שהגוף לעצמו נקרא בשר אדם, והנפש לבדו נק' נשמת אדם, והתכללותם יחדיו הוא אדם⁶⁶ שכלול מתרי"ג אברים וגידיים ותרי"ג כחות הנפש, ובכללותו בג' חלקים כללים ראש גוף ורגל, ועשר כחות וג' לבושי הנפש, הנה כמו"כ הוא בכל דבר השכלה ומושכל שהוא בקומה שלימה. והנה שלימות האדם השלם הוא שהוא שלם בנפשו ושלם בגופו, דשלימות הנפש הוא בטיב פעולות כחותיו, דהיותר מעולה בכוחות פנימיים הוא כח ההפלאה דכח החכ', ושלימות הגוף שאינו חסר גם הדבר היותר אחרון שבמבנה הגוף והן הצפרניים שברגל⁶⁷, והיינו דלשלימות האדם השלם בכל, הנה בצירור קומת האדם ישנם גם צפרני הרגל, ובהכרח לומר שהם פועלים איזה פעולה דהפעולה היא הנה באחד מאלפי אלפים וריבוי רבבות חלקים משלמת עילוי ההפלאה דכחות המופלאים ביותר, ועם היות דאין ביניהם שום התקשרות גלוי כלל, דכשם שבהצפרנים אינו נרגש כח ההפלאה שבכח החכ' הנה כמו"כ בכח ההפלאה שבכח' אינו נרגש הצפרנים, ומ"מ הם בגוף אחד ועל ידי כולם כאחד הוא שלימות האדם, כמו"כ הוא בקומה דהשכלה הרי יש בהם ענינים שהם מרוחקים ושפלים ביותר, ועם זה הן מהקומה היא ונמצאים בה ואינם נרגשים כלל, וזהו דכתיב⁶⁸ זאת התורה אדם, דתורה היא חכמה ושכל והוא בדוגמת צירור קומת אדם, דכשם שגוף האדם חלוק לאבריו הכללי וכחות נפשו ולבושיו במחדו"מ, הנה כמו"כ הוא בכל דבר מושכל שיש בו חלוקים כללים ופרטים דזהו החב"ד של המושכל ההוא עם כל פרטי עניניהם וזהו החג"ת שבהמושכל ההוא בחיוב הכשר פסול או טמא טהור, הנאה והמגונה או הקירוב והריחוק שמחייב המושכל ההוא וכן בהמחדו"מ שבהמושכל ההוא, אמנם כשם שבאדם שהוא בצירור אברי' עם היות דאור וחיות הנפש מתלבש בכל אבר לפי ענינו, ומ"מ הנה עיקר החיות היינו ההשראה כללית הוא בהאבר והכלי הזכה ביותר, שהוא המוח שבראש⁶⁹, כמו"כ הוא גם בקומת המושכל דעם היות דאור המושכל מאיר בכל פרטי אור השכל, מ"מ הנה העיקר הוא בהחב"ד שבהמושכל, וזהו"ע יגיעת ההשכלה להטריח כלי שכלו ביותר שיהיו עסוקים וממולאים מהמושכל ההוא, וכל יגיעתו העצומה לעלות ולהגיע אל תכלית העומק והפנימיות בחב"ד שבו.

הראשון הוא עוד יותר מכמו שהוא בהצמצומי' דסדר השתל', וא"כ איך אפשר דחסרון האור שלמעלה יהי' נתינת מקום על חסרון האור למטה בסיבת חטא ועון שהוא היפך רצון העליון, אך הענין הוא דהן אמת דהצמצום הראשון הוא בשביל הגילוי, וזה מה שהצמצום הראשון הוא בבחי' סילוק מורה על כוונתו הפנימית שהוא בשביל הגילוי ביותר, אבל עם זה הנה גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון, דרצון העליון הוא שיהי' גילוי אור, שהרי זה עצמו הי' סיבת הצמצום וכמ"ש בע"ח³² כשעלה כו' ויזכו להיות מרכבה למעלה³³ שיהי' העבודה בעבודת הנבראים בכח עצמן ויגיעתן דוקא והיינו שהכוונה הוא שיהי' גילוי אור, ושהגילוי אור יהי' ע"י עבודה בכח עצמן, וכן הוא בההשפעה העליונה דמשמיא מיהבי יתבי³⁴ לישראל שפע ברכה וכמ"ש³⁵ יברכך הוי' וגו', יאר הוי' פניו אליך, ישא הוי' פניו אליך, וארז"ל³⁶ אמרו מה"ש³⁷ כלום יש משוא פנים לפניו ית' א"ל ואיך לא אשא כו' שהכוונה העליונה שהמשכת ברכת השפע יהי' ע"י עבודה בקיום תומ"צ ורק דכאשר ח"ו אין עושין רש"מ אז יש ח"ו מניעות ועיכובים בגילוי השפע, דכללות כולם הוא לפי דרצה"ע הוא בגילוי אור, א"כ הרי זה מה שכבי' צמצם א"ע הוא היפך הרצון, ולזאת הנה חסרון האור שע"י הצמצום הראשון הנה זה עצמו הוא סיבה לחטא, שיכול להיות חסרון האור ע"י חטא ועון, והיינו דמיעוט הירח שהוא מיעוט האור ה"ז מקור על חסרון האור הבא בסיבת חטא ועון, והסיבה ונתינת מקום על מיעוט הירח הוא מה שדין לא אהניא לי' שגרם שבה"כ דתהו, וכמאמר³⁸ ה' בורא עולמות ומחריבן דדין לא אהניא לי'. וזהו"ע דחטאת יש בו ג' פירושים שהם ג' ענינים הא' ל' חסרון, והו"ע הצמצום שהוא חסרון האור שלמעלה וזה מקור וסבה לחטאת שהוא חטא ועון, ולהיות דסיבת החטא בא בסיבת חסרון האור שלמעלה הנה ע"י התשובה שהוא המשכת האור מנקים ומטהרים, והיינו דבכח חטאת ישנם כל הג' ענינים והוא הנקיון וטהרה מהחטא ועון הבא בסיבת חסרון האור בצמצום הראשון.

וביאור דבר זה דחסרון האור שלמעלה הוא המקור היינו הנתינת מקום שיכול להיות ענין חטא ועון ח"ו למטה, דהנה כתיב (בראשית א' ט"ז) ויעש אלקים את שני המארת הגדולים וגו' ופרש"י שוים נבראו וצ"ל מהו אומרו שוים נבראו דלכאור' ה' לי' למימר שוים בראם, אך הענין הוא דהנה בזח"א (ד"כ ע"א) אי' את שני המאורות הגדולים, בקדמיתא בחבורא חדא, רזא דא שמא שלים כחדא הוי'

לויקרא נא, ג. תו"א וירא יד, ב. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 253. תרצ"ו ע' 75 ואילך. תרצ"ז ע' מא. תש"ב ע' 28 ואילך. ד"ה דרשו ה' שנה זו (תרצ"א). ובכ"מ.

(32) שער הכללים רפ"א.

(33) עכ"ל העץ חיים.

(34) עפ"י לשון חז"ל – תענית כה, א (כגירסת העין יעקב).

(35) נשא ו, כד"כו.

(36) ברכות כ, ב.

(37) = מלאכי השרת.

(38) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. קה"ר פ"ג, יא. וראה ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 55.

(66) ראה תו"א בא ס, ריש ע"ג. ספר המאמרים תרנ"ג ע' רלה. הגהות לד"ה פתח אליהו – תרנ"ח (ע')

(67) ד"ה מים רבים וד"ה רבי אומר – תר"ץ.

(68) להעיר מיבמות פ, ב.

(69) חקת יט, יד.

(69) ראה תניא פנ"א.

בדרך ממילא וכמאמר⁶¹ במח' אחת נבראו כל העולמות וכמ"ש⁶² כי הוא אמר ויהי, וידוע דאמירה הוא בלב⁶³, דהדיבור הוא בפה והוא גילוי פרטי ומוגבל, אבל אמירה היא בלב היינו במחשבה ואומר כי הוא אמר ויהי שההתהוות היא בבחי' בדרך ממילא⁶⁴, ופירש שבמחשבה אחת נבראו כל העולמות, הנה המח' אחת הוא שם אלקים הכללי מקור דיבור העליון, ובא משם הוי' בדרך ממילא ובבחי' אין ערוך, ולכן הנה הלשון בריאה שנא' בשם הוי' הוא ל' נברא לפי דכל אופן וענין ההתהוות הן ההתהוות דמח' אחת, והן ההתהוות דכללות, הנה הכל כאשר לכל הוא באופן שבדרך ממילא.

וביאור דבר זה שההתהוות דמשם הוי' הוא בדרך ממילא יובן עד"מ חכם גדול המופלא בחכמה, וידוע דאמיתת ענין מדריגת חכם ומדריגת חכמה באים ע"י יגיעה דוקא, דכשם דאמיתת ענין החכמה הוא ע"י יגיעה, דמעצמו אינם נופלים מושכלות והבנות כ"א ע"י יגיעה הנה כמו"כ ענין החכם הוא דוקא כאשר מייגע ומטריח את כלי שכלו ביותר, ביגיעה עצומה ביגיעת נפש, ויגיעה זו אינה מענין העומק לבד, שהרי ההעמקה היא רק אחת מג' חלקי השכל שהם אורך רוחב ועומק, אשר כל אחד מהם כלול מכל הג' חלקים, וכנראה במוחש דישנו מי שבעקרו הוא חכם, והגם שהוא גם מבין וגם דעתן, אבל רוחב הבנתו והעמקת דעתו הוא בחכמת השכלתו להאריך את הנקודה ולהביאה באורך בכמה ענינים בזה אחר זה כדוגמת וידבר שלשת אלפים משל⁶⁵ שהו"ע הורדת אור החכ' מדרגא לדרגא בהסבר קצר ומסודר לפי נושא הנקודה ובעומק לפי ערכה, ויש מי שבעקרו הוא מבין והנקודה והעומק כלולים בה דאי אפשר להיות הבנה בלא נקודה ועומק, וכן בענין הדעת וההעמקה שהנקודה וההבנה מאירים בה דאי אפשר להיות עומק בלא נקודה והסבר, אמנם הנה בכל אחד מהם הלא עיקרו הוא באחד מג' חלקי השכל והשאר כלולים בו, וענין היגיעה במושכלות הוא ההתאמצות וההשתדלות ביותר להטריח כלי שכלו ביותר, ואין זה מה שנכנס בעומק הענין בכח ההעמקה שלו אלא שזהו מהו שכללות שכלו המורכב מג' בחינותי' חב"ד עסוקים וטרודים בעצם מהותם בחכמה עמוקה ביותר, דכשם שבחכמים יש גדולים וקטנים הנה כמו"כ גם בשכלים ישנם שכלים קטנים וישנם שכלים גדולים וכשם שהשכל חלוק בג' חלקיו הנ"ל כמו"כ המושכל חלוק בג' חלקים, וכשם שבכללות הרי המושכלים מתחלקים לקטנים וגדולים

אלקים וכו' את המאור הגדול הוי' ואת המאור הקטן אלקים, ושם בע"ב³⁹ דשניהם נקראים מאורות דא מאור ודא מאור בגין כך אינון נהורין דסלקין לעילא אקרין מאורי אור ואינון נהורין דנחתין לתתא אקרין מאורי אש, וכללות הענין הוא דשני המאורות שהם שם הוי' ושם אלקים הנה שניהם בחי' מאור ושניהם בחי' שם, וידוע דשם הוי' נקרא ג"כ שם וכמ"ש (ישעי' מ"ב ח') אני הוי' הוא שמי, וידוע דשם ואור הם ענין א' ⁴⁰, והיינו ⁴¹ דבאור הרי יש בו מעלה וחסרון, דמעלתו הוא שהוא כמו העצם, וחסרונו הוא מה שהוא רק הארה בלבד ולא העצם, וכשם שהאור הוא הארה בלבד והוא חוץ לעצם המאור, דהרי כללות היות האור הוא דוקא כשהוא בריחוק מן המאור, דבהיותו כלול בהמאור הרי אינו עולה בשם אור, כמו"כ הנה בשם יש בו מעלה וחסרון, מעלתו הוא דכל גילויי הנפש בחיות הכללי וטיב פעולת הכחות הם ע"י אותיות השם, והוא ⁴² דהתקשרות הנפש בהגוף, וקישור הגוף בהנפש הם ע"י אותיות השם שנקרא בתולדתו מכוון למדריגתו וענין ירידת נשמתו למטה ועבודתה בעבודת הבריורים, דהנה הנפש מכיל בעצמו גילויים מלבד הכחות הנודעים לנו, והיינו דלבד הכחות הגלויים וכחות הנעלמים הנה הנפש מכיל ענינים נעלים ורוחניים שאינם נודעים לנו כלל, הנה אותיות השם הם צנורי שפע הנפש אל הגוף בכל המיני גילויים, ולכן הנה הנשמות כמו שהם למעלה טרם ירידתם למטה להתלבש בגוף אין להם שם⁴³, והמלאכים יש להם שמות ונקראים בשם מיכאל ורפאל⁴⁴, וטעם הדבר הוא לפי שהמלאכים הם בעלי גוף וכמ"ש ⁴⁵ עושה מלאכיו רוחות משרתי אש להט⁴⁶, ולכן יש להם שמות אבל הנשמות כמו שהם למעלה אין להם גוף, ואין להם שם, ורק בירידתם למטה להתלבש בגוף נקראים בשם, וזהו מעלתו של השם דכל גילויי הנפש הוא ע"י אותיות השם, וחסרונו של השם הוא, דהשם אינו נוגע לעצמות הנפש כ"א להארת הנפש המח' את הגוף, וגוף האדם הוא חוץ לעצם הנפש, והגם דהחיות הוא מעצם הנפש וכמ"ש במ"א⁴⁷ בהפרש שבין כחות לחיות, דכחות הם רק גילוי' מן הנפש והחיות אינו רק כח מהנפש כ"א מעצם הנפש, ומ"מ אינו עצם עצמותו, וא"כ הרי כללות היותו של השם הוא חוץ לעצמות הנפש היינו ביחס הנפש אל הגוף ובקישור הנפש אל הגוף, וזהו דשם ואור הם ענין א' דכשם דבאור הרי יש בו מעלה וחסרון, שהוא הארה ומהותו כשהוא חוץ להעצם ועם זה הנה על ידו יכולים לידע את העצם כי הוא מעין מקורו, כמו"כ הוא בשם

(39) = בעמוד ב (בוהר ח"א שם).

(40) ראה לקו"ת בהר מא, ג. ד"ה כי בחפזון שנה זו (תרצ"א) פ"ו. וש"נ.

(41) ראה ד"ה כי בחפזון הנ"ל פ"ד ואילך. וש"נ.

(42) לקו"ת בהר שם. ד"ה כי בחפזון הנ"ל שם.

(43) לקו"ת בהר שם. בלק סז, ג. המשך תער"ב ח"א ע' לח.

(44) לקו"ת בלק שם.

(45) תהלים קד, ד.

(46) ראה רמב"ן בסוף שער הגמול. הובא בתו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א.

(47) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תרלב. ספר המאמרים אעת"ר ע' נ.

(61) בלקו"ת ש"ה ט, ב מציינ ל"ז הר פ' שמות" [ראה זהר ח"ב כ, א. רעו, ב (בתוספות)], ובהגהת הצ"צ בלקו"ת שם: נ"א פ' בראשית [וכ"ה בשם זוהר בראשית במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' י. תקס"ט ע' קפד]. בלקו"ת נשא כ, ד: כמ"ש בוהר ובמדרש. שם נצבים מז, ג: במדרש. במאמרי אדמו"ר הזקן על מארז"ל ע' קלה: במדרש הנעלם. וראה ספר המאמרים תרצ"ז ע' 217. וש"נ.

(62) תהלים לג, ט.

(63) ראה זהר ח"ב יז, א. כה, ב. ח"ג יז, ב. מורה נבוכים ח"א פס"ה. רמב"ן בראשית א, ג (הובא בשל"ה קנב, טע"א). וראה שדי חמד כללים מערכת א סקט"ח.

(64) ראה מקומות שצויינו בהערה 55.

(65) מלכים"א ה, יב. וראה תו"א לך לך יא, ג. מקץ מב, ב ואילך. ובכ"מ.

שאפשרות המציאות אינו אפיסת המציאות הוא לפי שיצא מגדר וענין האפיסה א"כ הרי ביציאה זו נעשה מושלל מענין העדר המציאות, ומאחר שכבר מושלל מההעדר הרי לא יגיע למעלת האפיסה, אמנם זה דאפשר המציאות אינו מציאות הנה טעם הדבר הוא לפי שעדיין לא בא לכלל מציאות, אבל עם זה שעדיין לא בא לכלל מציאות הרי אינו מושלל מאפשרות המציאות, ולזאת הנה העדר שלילת אפשרות המציאות כבר היא מציאות שיחול עלי' איזה שם, ומאחר שהוצרך לשם, הנה השם הראשון הוא ל' ברא, המורה היות נמצא מציאות נמצא במציאות דבר מה, משא"כ בההתהוות דשם הוי' נא' ל' ונבראו שהוא כמו בדרך ממילא⁵⁵.

והנה ההפרש שביניהם הוא דל' ברא מורה על התלבשות הפועל בנפעל, וקירוב הנפעל אל הפועל, משא"כ בל' נברא ונבראו דמורה על הפילאת המהוה מהמתהווה, וריחוק המתהווה מהמהוה, והיינו שההתהוות הוא בדרך הפלאה וכעין שלא ככוונה, דהנה שם הוי' בעצם ענינו הוא היפוך ענין העולמות, דעולם הוא מציאות ושם הוי' הוא אפס זולתו⁵⁶ ואין עוד מבלעדו⁵⁷ כלל, אמנם להיותו הוא ית' כל יכול ע"כ כאשר עלה ברצונו ית' שיהיו עולמות, נתהוו מציאות העולמות, שבזה ההתהוות הוא בדרך ממילא, ואינו כמו ההתהוות דשם אלקים שהוא בחי' קירוב ושייכות אל העולמות, והגם שבהתהוות דשם אלקים שנאמר ל' ברא כתיב בראשית ברא אלקים ואמר⁵⁸ בראשית נמי מאמר הוא, והיינו דמאמר דבראשית אינו דומה לשארי המאמרות כו'⁵⁹ והענין בזה הוא שזהו ההתהוות בכללות, והיינו דהגם שזהו ההתהוות דשם אלקים שהוא התהוות בפועל אבל הוא התהוות הכללי וזהו שפי' רש"י שוים נבראו ולא אמר שוים בראם, דבהתהוות הכללי דשם אלקים הוא בבחי' ונבראו כמו בכללות ההתהוות דשם הוי' שהוא בדרך ממילא ומהאי טעמא הנה בענין זה נקרא שם אלקים מאור וכנ"ל דא מאור ודא מאור, רק דבשם הוי' הנה כל אופן ההתהוות הוא כמו בדרך ממילא, ובשם אלקים הנה אופן⁶⁰ ההתהוות הוא בקירוב ושייכות כנ"ל, אמנם ההתהוות הראשונה היא התהוות כללי ובא בבחי' פרטיות בעשרה מאמרות, ונזכר שם אלקים בכל מאמר ומאמר בפרטיות, אמנם שם הוי' הנה בעצם ענינו הוא מה שלמעל' מבחי' מקור לעולמות ועוד יותר שהוא היפך העולמות, דעולמות הם הגבלת הזמן עבר הוה ועתיד, ושם הוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד, וההתהוות הוא רק מפני שהוא כל יכול, הרי שההתהוות הוא

דיש בו מעלה וחסרון, שהוא רק בהארת הנפש להחיות את הגוף ונקרא בשם בירידתה להתלבש בגוף, ועם זה הרי כל גילויי הנפש בחיות ופעולת הכחות הוא ע"י אותיות השם, וזהו אני הוי' הוא שמי דשם הוי' נקרא שם שהוא ג"כ רק בחי' שם, ורק שהוא שם המהווה, היינו דכחו להוות ונק' הוי' ל' מהווה⁴⁸, ובסדר אותיות השם תחלתו ביו"ד וכמו תיבת יעשה שמורה על עשי' התמידית וכמ"ש (איוב א' ה') ככה יעשה איוב, דפירושו אשר כן הוא עושה תמיד⁴⁹, וכן הוא באותיות השם שמורים על התהוות התמיד, ומ"מ הנה מש' הוי' עצמו לא הי' אפשר להיות ההתהוות בפועל כמו שהם עתה, וההתהוות בפועל הוא ע"י ש' אלקים דשם הוי' הגם שהוא שם והארה, מ"מ הוא מעין מקורו דזהו ש' הוי' שהוא הי' הוה ויהי' כאחד⁵⁰, ובכדי שיהי' התהוות העולם בהגבלת המקום והזמן⁵¹ הוא ע"י שם אלקי' דוקא, וכמ"ש⁵² בראשית ברא אלקים, דההתהוות בפועל הוא ע"י שם אלקים, אבל עיקר החיות הוא משם הוי' דוקא רק שעובר ע"י שם אלקים.

ובזה יובן הפרש לשון בריאה שנא' בשם אלקים ול' בריאה שנא' בשם הוי', דבשם אלקים כתיב בראשית ברא אלקים, ובשם הוי' כתיב (תהלים קמ"ח ה') יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו, וטעם הדבר הוא דבשם אלקים שהוא התהוות בפועל אומר ל' ברא, וכמאמר הרמב"ן⁵³ דאין לנו בלה"ק בהוצאת יש מאין אלא ל' ברא שהיא מורה על המציאות הנמצא במציאות דבר מה, ועם היות דהתהוות הראשונה הרי עדיין אינה מציאות ממש, והוא רק אפשר המציאות⁵⁴, ואפשר המציאות אינו ענין המציאות ממש, הנה אמת הדבר אשר ההתהוות הראשונה אינה אלא רק אפשרות המציאות ואינה מציאות אבל עם זה הלא לגבי אפיסת המציאות והעדרו הנה אפשר המציאות שהוא עלילות המציאות, הנה נקרא זה בשם מציאות, היינו שכבר ישנו איזה דבר במציאות והמציאות של המציאות הנמצא הוא רק בזה שיצא מהגדר דאפיסת המציאות, אמנם ביציאה זו שיצא מהגדר דאפיסת המציאות הרי בזה הוא נעשה מושלל מהעדר המציאות, ושלילה זו מביאה אותו לכלל אפשרות המציאות והיינו דאפשרו' המציאות אינו מציאות ואינו אפיסת המציאות, אפשרות המציאות אינו אפיסת המציאות דהרי יצא מהענין דאפיסת המציאות, ואינו מציאות לפי שלא בא עדיין לכלל מציאות א"כ הרי אפשרות המציאות אינו לא הא ולא הא, ומ"מ הוא קרוב יותר אל המציאות מכמו אל האפיסה, דהנה זה מה

(48) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א רפ"ד. וראה זה ח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). גינת אגוז (להר"י גיקטליא) חלק הראשון שער ההוי' (ד, א ואילך. הובא בשלה"ה בהקדמה ד, ב ואילך). מו"נ ח"א פס"א. טושו"ע או"ח סימן ה. ועוד.

(49) ראה פרש"י איוב עה"פ. הובא בשעהיוה"א שם.

(50) זח"ג שם. פרדס שם. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

(51) ראה שעהיוה"א שם. וראה גם ד"ה כימי צאתך שנה זו (תרצ"א) פ"ח.

(52) בראשית א, א.

(53) עה"פ – בראשית שם.

(54) ראה בארוכה ד"ה מי יתן מציון שנה זו (תרצ"א) פ"ב ואילך.

(55) ראה תו"א מגילת אסתר צו, ג. לקו"ת פ' ראה כ, סע"ג. כו, ד. שה"ש יד, ג. מא, ד.

(56) ב"ועל כן נקוה לך".

(57) כ"ה בהעתקה ובספר המאמרים קונטרסים שבהערה 1. בכתי"ק: מבלעדי.

(58) ר"ה לב, א. מגילה כא, ב. ועוד.

(59) ראה לקו"ת בהר מא, ד. ספר המאמרים תרנ"ט ע' קמג ואילך. תרצ"ב ע' תכה ואילך. תש"ד ע' 67

ואילך. ד"ה וידבר אלקים דיום ב' דחה"ש תשכ"ח ס"ב (ספר המאמרים מלוקט ח"ג ע' קסד. בהוצאה החדשה – ח"ג ע' שכז).

(60) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים קונטרסים שם: כל אופן.